MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

TÓTH, Károly Antal
Futó tájékozódás a történelem tetején*(Göteborg, 2000 júniusa)* / Running information at the top of history (Gothenburg, June 2000)
Eredeti közlés /Original publication:
in: *Hol vagy, szabadság?* Esszék, tanulmányok, vitaírások, 2015, Kolozsvár, Kriterion, 85–97. old.
Elektronikus újraközlés/Electronic republication:
AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.629
Dátum/Date: 2018. január / January 18.
filename: tothkaroly_2015_FutoTajekozodas
Az elektronikus újraközlést előkészítette
/The electronic republication prepared by:
B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd
Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document
TÓTH, Károly Antal: Futó tájékozódás a történelem tetején*(Göteborg, 2000 júniusa)* / Running information at the top of history (Gothenburg, June 2000), 2018, **pp. 1–16.** old., No. 000.002.629, http://afrikatudastar.hu
Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:
Közkönyvtárakban / In public libraries
Kulcsszavak / Key words
magyar Afrika–kutatás, történelemfilozófiai fejtegetések, történelem tegnap és ma, globalizáció és következményei, kis nemzetek helyzete, migráció, Magyarország a nagyvilág sodrásában
African research in Hungary, history philosophical thoughts, history yesterday and today, globalization and its consequences, situation of small nations, migration, Hungary in the widening of the world

---

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV–, TANULMÁNY-, CIKK-, DOKUMENTUM- ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African–Hungarian Union is a non–profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

(Göteborg, 2000 júniusa)

FUTÓ TÁJÉKOZÓDÁS A TÖRTÉNELEM TETEJÉN

TÓTH, Károly Antal

in: *Hol vagy, szabadság?* Esszék, tanulmányok, vitaírások, 2015, Kolozsvár, Kriterion, 85–97. old.

Szerencsés korban élünk. Atomháború nélkül túléltük a kommunista világrendszert, és eljutottunk az emberiség fejlődésének arra a pontjára, amely – több szakértő szerint – a történelem végét jelenti. Egyáltalán nem a világvége közeli eljöveteléről van szó, hanem annak a megvalósulásáról, amit a világtörténet irányultságát kereső filozófusok mintegy kétszáz éve már felvázoltak. Kantra és különösen Hegelre gondoljunk, akik a történelmi fejlődésben a Szabadság kibontakozásának folyamatát látták. A történelemnek akkor van vége, amikor létrehozzuk a lehető legtökéletesebb, a legnagyobb emberi szabadságot biztosító társadalmat.

A kommunizmus látványos bukása bebizonyította – mondják Hegel elméletét a mára alkalmazók –, hogy az egyedül helyes (hiszen győztes) társadalmi berendezkedés a nyugati típusú liberális demokrácia. Vetélytársa nincs, mert nem létezik olyan ideológia, amely nagyobb szabadságot hordozó társadalmi rend elméleti alapja lehetne. Ezért korunk tulajdonképpen ideológiamentessé vált – jelenti ki a mai berendezkedés felülmúlhatatlanságát bizonygató önigazoló ideológia.[1] A történelem vége kifejezés nem azt jelenti, hogy többé nem történik semmi az emberiség életében, hanem hogy a történelmi fejlődés befejeződött. Hibák és hiányosságok természetesen még vannak, de az alapvető elvek és intézmények nem fejlődnek tovább, mert a valóban nagy kérdések már mind elrendeződtek. A liberális demokrácia eszményét ugyanis nem lehet meghaladni.

A világ jelentős része továbbra is a „történelmi időben” él, mert a nyugati típusú társadalom kialakulása sok helyen még várat magára.

[1] Lásd Francis Fukuyama *A történelem vége és az utolsó ember* című művét, Budapest, 1994.

Ám előbb-utóbb csatlakozik majd minden ország, és így a liberális demokrácia végül az egész világot átfogó, az egész emberiségnek szabadságot hozó egységes rendszerré válik.

Elég különös, hogy a történelem csúcsára (vagy csak tetejére?) jutás nem történt megrázkódtatások nélkül: az érintett társadalmakban nőtt a munkanélküliség, a szociális politika megbicsaklott, és több országnak nehéz károkat okozott a hatalmas összegekkel manipuláló valutaspekulánsok (törvényes!) tevékenysége. Közben tovább nőtt a nehezen megadható kamatú megadhatatlan adósságok tömege a világban, a szegények tovább szegényedtek, a gazdagok jelentősen gyarapodtak, a környezeti problémák pedig rohamosan súlyosbodnak. A problémák gazdasági oldala helyenként némileg javult az utóbbi években, további megoldásukat pedig segítheti a nagyobb összefogás. Ezért tartják sokan fontosnak az államok közötti, a határokat „kiiktató" szövetkezések létrejöttét, az Európai Közösség erősödését, a globalizáció hálóinak-hálózatainak terjeszkedését, ami végül talán – mint elég sokan jósolják – egy egységes és racionális földi társadalom létrejöttéhez vezet, amit a világkormány irányít majd.

Az új világ felé haladásnak – ezáltal magának az új világnak, vagyis az emberi szabadságnak is – ellensége minden feszültség, amiből valamilyen társadalmi nyugtalanság eredhet, mert a nyugalom és a biztonságos, megbízható környezet a gazdaság jó működésének alapfeltétele,[2] e nélkül pedig a társadalom nem működhet a benne rejlő szabadságpotenciál szintjén.

Napjaink fő feszültségforrásának a nacionalizmust tartják. Az igazi szakemberek árnyaltan és sok szemszögből közelítik meg a kérdést, de a nyugati államok tömegkommunikációjának, valamint számos politikai személyiségnek és egyes elméleti szakértőknek a megnyilatkozásai egyértelműen elítélendőnek hirdetik. Ebből megállapíthatjuk, hogy a nacionalizmusnak nevezett jelenséggel kapcsolatban valójában ideológiai kifogások merülnek fel. Mintha ez a jelenség még a „történelmi idők" maradványa, tehát visszahúzó erő lenne, ezért nem megvizsgálni és megoldást keresni kell a vele kapcsolatos helyzetekre, hanem kapásból vissza kell utasítani, bárhol is jelentkezzék. A nemzetközi politika akkor kezd foglalkozni igazán (általában akkor sem érdem-

[2] Az itt kifejtett véleményem megírása óta mesterségesen előidézett pénzügyi válságok vagy a felbujtott „arab forradalmak" egyáltalán nem azt igazolják, hogy a tőkekoncentrációhoz és a hatalmasok hatalmának növeléséhez valóban nyugalomra és békére lenne szükség.

ben) egy ilyen feszültségforrással, ha az érdekelt csoportok fellépése következetes, és nem hallgatnak a figyelmeztető felszólításokra.

A tisztánlátást nehezíti, hogy a nacionalizmus fogalma – leszámítva azt, hogy fő lelőhelyein szinte kizárólag negatív jelzők kísérik – meglehetősen tisztázatlan. A jobb megértés szempontjából helyesebb talán gyakorlati oldalról közelíteni meg a kérdést: mit takar ez a szó, amikor a média, illetve egyes politikusok használják?

A szakember tudja azt, hogy az angol is nacionalista, a francia is, a spanyol is, a német is. Minden nép megkülönböztetetten pozitívan viszonyul ahhoz, ami a sajátja. Ez a világ egyik legtermészetesebb jelensége. Ahogy egy öregember, noha szívesen lenne fiatal, mégsem kíván cserélni egy ifjúval, mert az nem ő maga volna, úgy az emberek többsége sem lelkesedik azért, hogy nemzeti jegyeit megváltoztassa. Ez is a személyiségünkhöz való ragaszkodásból ered, ami alapvető hordozója emberi értékeinknek. Nélküle a társadalom minden divatos ideológiai fuvallata arra sodor bennünket, amerre neki tetszik.[3]

A politika és a média az államokat alkotó többség nacionalizmusáról nemigen szokott beszélni. Nem az angol a nacionalista, hanem a walesi és a skót, mert azok mindinkább maguk akarják dolgaikat intézni, és bár nyelvüket lényegében elvesztették az évszázadok során, szeretnék nem veszni hagyni népi sajátosságaikat. Nem a franciák nacionalisták, hanem azok a bretonok, akik nem szívesen lesznek franciává, valamint a korzikaiak, akikre nincs háromszáz éve, hogy kiterjedt Franciaország uralma, de el kell tűrniük, hogy a franciák elárasztották a szigetüket, és az ottani legfontosabb gazdasági ágat, a turizmust a kezükben tartják. A katalánok a nacionalisták, akik nagyobb fokú autonómiát szeretnének, valamint a baszkok, akik önálló államiságot igényelnek, nem pedig a spanyolok, akik Franco haláláig a nyelvüktől is szerették volna megfosztani ezeket a népeket. A Jugoszláviából kiszakadni törekvő népek nacionalizmusáról hallottunk évekig, a szerbekéről inkább csak az albánok kiűzése után, a NATO beavatkozása idején.

Az érvényes gyakorlat szerint helytelen tehát, ha azt a népet, amely valamely állam lakosságának többségét alkotja, mintegy tulajdonosa annak, nacionalistának nevezzük.

---

[3] Ebből az írásból még hiányzik az a felismerés, hogy a nemzeti öntudat akadálya lesz mindig egy egységes világhatalom létrehozásának.

Azért itt árnyalni kell, mert vannak országok, amelyekre ez a szabály nem érvényes. Ezek egyike Magyarország is. A fordulat pillanatától kezdve – mintegy titkos jelre – a világ tömegkommunikációjának kórusa a magyar nacionalizmus veszélyeiről kezdett harsonázni (a svéd is). A környező országokkal való háború veszélyét is emlegették, mert azok területén magyar kisebbség él. Mintha ezek léte lenne a lehetséges bajok okozója, nem pedig a román, a szerb, a szlovák vagy az ukrán agresszív nacionalizmus, mely szeretné ezeket a kisebbségeket kitörölni a létezők sorából.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a nacionalizmus szót főleg azokban az esetekben alkalmazzák, amikor valakiről úgy vélik, hogy a status quóhoz, nemzetközi életünk eme szent tabujához hozzá akar érni. Azt is tudomásul kell vennünk, hogy a mi esetünkben ennek a szándéknak talán még a gyanújára sem volt szükség, a vádat inkább annak a tudata táplálhatta, hogy Magyarországnak oka és joga lenne igazságos határokat követelni. Annak a többesztendős propagandakampánynak, amely országunk ellen irányult (és amely csak a Hornkormány idején csitult el), preventív jellege volt: arra szolgált, hogy elriasszon bennünket a határrevízió gondolatától is.

* * *

Valamikor természetes volt, hogy valamely nép uralkodója – ha módja volt rá – újabb területekre és népekre terjesztette ki hatalmát. Így jöttek létre a birodalmak, melyekre számos példát ismerünk Kínától a rómaiakig, az inkáktól Perzsiáig. Az uralom alá került népek mindig függő helyzetben éltek, de hajdan a függőség formáját, minőségét nem az etnikai hovatartozás, hanem sokkal inkább a társadalmi pozíció határozta meg.

A mai európai országok szinte kivétel nélkül – nem annyira a kiterjedésüket, mint inkább megjelenésük mechanizmusait és felépítésüket tekintve – eredetileg birodalmakként jöttek létre. Ezek az államok már mai területük kialakulásának idején (korunk kifejezésével élve) többnemzetiségűek voltak. A mai nemzetek többségi etnikuma is több népnek a legrégibb hódításokat követő összeolvadásából keletkezett. Így – mint tudjuk – az angolok például britek, angolszászok és normannok, a franciák pedig gallok, rómaiak, frankok, burgundok és normannok leszármazottjai, ha a később bevándorolt vagy a ma is lé-

tező kisebbségekből asszimilált más népek tagjait, illetve azok utódait nem számítjuk is.

A birodalmak korszaka – legalábbis elméletben, és ha eltekintünk a gyarmatbirodalmaktól – a XVIII. század végén, mindenekelőtt a francia forradalom hatására, befejeződött. Ekkortól számíthatjuk a nemzetállamok létrejöttét. Egy (politikai) nemzetállam minden lakója elvileg az állam egyenjogú polgára, és eredetétől, nyelvétől függetlenül az állam nevéről (tulajdonképpen a többségi népről) elnevezett nemzet (az államnemzet) tagja. Vagyis a nemzeti hovatartozást nem az érzelmek, nem az anyanyelv, nem a kultúra határozza meg, hanem a hatósági hovatartozás, az állampolgárság. Így lesz e koncepció alapján például a német anyanyelvű polgár elzászi „tájnyelvet" beszélő franciává, ezért nevezték az erdélyi magyar írókat még nemrégen is „magyar kifejezésű román" alkotóknak, és ezen az alapon került be a „szovjet nemzet" képtelen fogalma az ENSZ alapokmányába, amely – a vázolt felfogással teljes összhangban – a nemzetek egyenjogúságán az államok egyenjogúságát érti.

Az egyenlőség meghirdetésének szinte első pillanatától kezdve feltűnik a társadalomban az uniformizálás fokozott igénye, az etnikai-nyelvi egyneműsítésre törekvés. A nemzetállam valójában egynemzetiségű állammá szeretne lenni, és talán e törekvése leplezésére a lojalitást részesíti előnyben a hazaszeretet helyett.

A több tucat népet magába foglaló Szovjetunió nemzetállammá nyilvánítása bizonyítja a leginkább, hogy a nemzetállam valójában álarcba öltözött birodalom. Minden nemzetállamban vannak kisebbségek, akik már igen régi idők óta szülőföldjüknek nevezhetik az illető országnak egy-egy vidékét, és amelyek – minden ellenkező propaganda ellenére – hátrányos helyzetben vannak ma is (ha másért nem, éppen számarányuk következtében) a többséget alkotókkal szemben. A nemzetállam igazi arcát mutatja az a tény is, hogy a gyarmatbirodalmak tulajdonosai hajdani birtokaik felszabadításakor a saját képükre formálták azokat, vagyis több népet magukba foglaló államokként önállósították őket. A „nemzeti" határok – melyeket a gyarmatoknak a hatalmi helyzet alapján meghúzott határaiból alakítottak át – népek konglomerátumát veszik körül, miközben egyes népeket szétdaraboltak. Az ebből következő belső konfliktusokat aztán a szakemberek cinikusan „a nemzetformálódás fájdalmainak" nevezték el. A legkirívóbb példák közé tartozik a Szudán déli részén élő négereknek az ara-

bokkal való összekényszerítése,[4] vagy az Új-Guinea nyugati felén (Nyugat-Iriánban) lakó pápuák és földjük gyarmattalanítás címén történő odaajándékozása a malájoknak, azaz Indonéziának. El lehet képzelni, mikor alkotnak majd ezek a népek „egységes nemzetet". A határhuzigálók ezzel az azóta már jelentkező és a jövőben még várható olyan konfliktusok és az általuk okozott mérhetetlen szenvedések magvait vetették el, amelyeket minden bizonnyal nagyrészt el lehetett volna kerülni, ha figyelembe veszik az ECOSOC (az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa) diszkriminációellenes és kisebbségvédelmi albizottságának akkori ajánlását, hogy a függetlenedő államok határainak kijelölésénél legyenek tekintettel az etnikumokra.

Azok a hatalmak, amelyek az afrikai határokat megvonták, status quo-teremtők, ugyanakkor a status quo megőrzésének legnagyobb szorgalmazói közé tartoznak. Ezért amikor Zaire Katanga tartománya, illetve a nigériai Biafrában élő ibo nép (a hauszák uralmát megunva) az elszakadás mellett döntött, ezek a hatalmak mindkét esetben a központi kormányt segítették a felkelés (valójában szabadságharc) vérbe fojtásában.

A status quo megváltoztatásától való félelem – az enyhültebb helyzet ellenére – megmarad a XXI. századra is. Ezt bizonyította Párizs és London riadt tiltakozása, amikor először vetődött fel Németország két részének újraegyesítése. Ezt a rengeteg fenntartás és bizonytalanság is, ami több nyugati ország (újfent főleg Franciaország és Anglia) magatartásában jelentkezett Jugoszlávia szétesése idején. Nem rejtették véka alá, hogy jobban szerették volna, ha a polgárosulni kívánó tagköztársaságok inkább elfogadják a (mára már háborús bűnössé vedlett) kommunista Slobodan Milošević[5] fennhatóságát, és megmaradnak az államszövetségen belüli nagyobb önállóságra törekvésnél.

A Szovjetunió szétesése is aggodalmakat váltott ki, és voltak hangok, amelyek Oroszország megbomlásának a veszélyét is figyelmeztetőn emlegették. A csecsenföldi konfliktus legelején, amikor harci cselekményekre még nem is került sor, Chirac francia és Clinton amerikai elnökök siettek kijelenteni, hogy a csecsen-kérdés Oroszország belügye. Vagyis látatlanban szabad kezet adtak Jelcinnek bármire. Ez a kéretlen gesztus nemcsak Oroszországnak szólt, hanem minden olyan népnek is, akik államnemzetek kisebbségeiként autonómiáról vagy

[4] A dél-szudániaknak 2011 januárjában sikerült népszavazással elszakadniuk.
[5] Milošević 2006 márciusában halt meg a hágai börtönben.

éppen önrendelkezési jogról álmodnak, és ezzel veszélyeztetik az illető ország belső harmóniáját és egységét, ezáltal olyan konfliktusforrások, amelyek átterjedhetnek a nemzetközi mezőnyre is. Következésképp az említett nyilatkozatok az illető országok belpolitikai és biztonságpolitikai érdekeit szolgálták – minden olyan nép rovására, amelyeknek legalább egy része mások uralma alatt él.

Ez arról tanúskodik, hogy ma a nyugtalanság legveszedelmesebb forrásának a nacionalizmust tekintik. A politika és a tömegkommunikáció a nacionalizmusban köldöknézést, törzsi szemléletet, vademberi indulatokat, minden mással szembeni előítéletes ellenségességet lát. Mert aki egy nem erre rendelt közegben is ragaszkodik nemzeti-népi hovatartozásához, saját identitásához, az veszélyezteti a rendet és a status quót. Az ilyet meg kell bélyegezni, kimondván, hogy az ilyen magatartás a Fukuyama és eszmetársai által az egész földre kiterjeszteni kívánt „legtökéletesebb" társadalomnak, a liberális demokráciának és ezáltal az egész világnak az ellensége.

Mindez azt bizonyítja, hogy a nemzetközi porondon hallgatólagos megegyezés szerint vannak népek, amelyeknek kijár az önállóság, a maguk lépései, sőt sorsa fölötti döntés lehetősége, mert megszerezték vagy ajándékba kapták ehhez a hatalmat, mások viszont ne is kísérletezzenek vele, elégedjenek meg azzal, amit szívességből kapnak, mert ellenkező esetben a siker minden reménye nélkül szembekerülnek a világ hatalmaival. A népek (szám szerinti) többsége fogadja el tehát, lehetőleg ellenállás nélkül más népek hatalmi befolyását vagy akár fennhatóságát, különös tekintettel arra, hogy a szabadságot hozó, győztesnek bizonyult liberális demokrácia – mint ígéri – megoldja majd a problémáikat.

* * *

A mai világ még mindig azt hiszi, vagy csak igazságként állítja, hogy az egyéni emberi jogok gyógyírt hoznak a nemzeti elnyomás minden formájára. Mintha az egyén szabad akaratnyilvánításának lehetne valami esélye egy olyan többségi társadalomban, amely ellenzi az ő akaratának a tárgyát. Mintha az erdélyi magyar ifjú, amennyiben így kívánja, az állam által magyar polgárainak adójából finanszírozott önálló magyar egyetemre járhatna, annak ellenére, hogy a többségi román kormány úgy dönt: márpedig nem lesz ilyen egyetem. S ha más forrásokból alapít egyet, ki tudja megakadályozni, hogy az ő oktatására ki-

járó összeget a román állam eltulajdonítsa, és például éppen a románság további erdélyi terjeszkedésére fordítsa, hogy ezáltal a magyar kisebbségi érdekek érvényesítését (demokratikus módszerekkel) helyi szinteken is lehetetlenné tegye?

Az egyéni jogok – abban a pillanatban, amikor a többség támogatását megkapják – tulajdonképpen közösségi jogokká válnak. A kisebbségek megmaradási törekvései nemigen szoktak a többség egyetértésének örvendhetni. Ezért a kisebbségben élő embert egyénként állítani a közösségi jellegű többséggel szemben vagy a nézőpont téves voltát, vagy az őszinteség teljes hiányát bizonyítja, következménye pedig a működő szolidáris hátteret nélkülöző egyén könnyebb lemorzsolódása közösségéről.

Két nép kapcsolata sohasem működhet jól, ha kapcsolatuk nem az egyenrangúak viszonyát jelenti. Ezt az egyenrangúságot egymás közösségi jellegének és az általuk hordozott értékeknek a kölcsönös elismerése és tisztelete biztosíthatja. A politika a kisebbségeket nem hajlandó közösségnek tekinteni, ezzel tulajdonképpen nép mivoltukat is kétségbe vonja, és kiveszi kezükből azokat a jogi-politikai eszközöket, amik hosszú távon is lehetővé tennék fennmaradásukat.

A kisebbségek nyelvi védelmének fontos, alig két esztendeje érvénybe lépett dokumentuma a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája. Ez valójában csak közvetetten vonatkozik jogokra: az aláíró ország kötelezettséget vállal, hogy különböző területeken segíti a határain belül előforduló kisebb nyelvek fennmaradását. Maguknak a kisebbségeknek a charta szövege értelmében nem sok módjuk van arra, hogy érdemileg beleszóljanak a helyzet alakulásába. A charta előírásainak betartását az Európa Tanácsnak egy szakértői bizottsága követi nyomon. Az illető országban „jogszerűen létesült testületek vagy egyesületek” felhívhatják a bizottság figyelmét a vállalt kötelezettséget „illető kérdésekre”. Ezeket az információkat a bizottság „figyelembe veheti”, miután konzultált erről az érintett kormánnyal. Az egész eljárás kísértetiesen hasonít a két világháború közötti kisebbségi panaszok komolytalan és eleve kudarcra ítélt elbírálási módjára.

* * *

A „szabadság világa” nem szándékszik tehát megváltoztatni a kisebbségben élő népekhez, potenciális nemzetekhez és határokkal leválasztott nemzetrészekhez való viszonyulását. Mindaz, ami ezek érdekében

történt (talán a bosnyákokat, a boszniai horvátokat és a koszovói albánokat leszámítva), nem hozott lényeges változást helyzetükben.

A megoldás egyik fontos eszközének tekintik sokan a határok csodaszerként emlegetett „légiesítését", ami az itteni országoknak az Európai Közösségbe való belépése után kell éreztesse majd áldásos hatását a Kárpát-medencében is. Svédország és Finnország között már régen „légies" a határ, mégsem tudja megmenteni a finnországi svédeket a lassú lemorzsolódástól. Hiszen legyen bármennyire jelképes a határ, az általa körülvett terület továbbra is egy államnemzet birtokában marad, saját hivatalos nyelve és belpolitikája lesz, hacsak a nagy tervezett összefolyásban nem szűnnek meg tökéletesen maguk a nemzetállamok is.

Ma a hatalmi egyensúly és a nemzetállamok megtartására törekvésen kívül két alapvető irányzat működik a világban: a felszínen az egyesülés, a mélyben a globalizáció. Mindkettő megvalósulásának és elfogadásának (nagyrészt talán mesterségesen gerjesztett) gazdasági kényszer a hajtóereje.

Az Amerikából kiinduló globalizáció (nevezhető Új Világrendnek is) lényege az Unióénál némileg megfoghatatlanabb, de szemmel láthatóan a tőke mind nagyobb nemzetköziesülését jelenti, és ugyanezt elvárja a társadalom egészétől is. Minden bizonnyal ez késztette Gerhard Schröder német kancellárt, hogy a *Korszerű kormányzás a XXI. században* mottójú idei berlini tanácskozáson kijelentse: kormánya feladatának tekinti Németország bevonását a nemzetköziesedés folyamatába, mert ez elengedhetetlen ahhoz, hogy egy nemzet politikai és gazdasági téren megállja a helyét a nemzetközi mezőnyben.

A globalizáció tehát igyekszik (kénytelenek vagyunk így megszemélyesítve beszélni róla, mert pontosan nem lehet tudni, kik állnak mögötte) minden nacionalista akadály kiküszöbölésével azt a keretet létrehozni, amelyik a tőke minél korlátlanabb mozgási lehetőségét, tehát minél korlátlanabb szabadságát biztosítja. A „nemzetköziesítés" jelszavával a globalizáció hosszú távon – nem is olyan rejtetten – a hagyományokkal rendelkező, etnikai megalapozottságú nemzetek megszüntetésén munkálkodik. Helyettük az amerikai típusú nemzetek létrejöttét szorgalmazza, amelyek a legváltozatosabb népek keveredésével jönnek létre, és amelyben képzetei szerint elsorvad az alapvető világellenség: a nacionalizmus.

Mi, emberek, így valószínűleg kezelhetőbbekké válunk. Ezt szolgálja például a multikulturális társadalom eszméjének agresszív ter-

jesztése (itt, Svédországban is), azzal az ideológiai indoklással, hogy a mások iránti toleranciát szolgálja, így egy emberségesebb társadalom létrejöttét segíti elő. Ezért kell a bevándorlást is támogatni, ahelyett, hogy az elvándorlásnak, a szülőföld kényszerű elhagyásának okait próbálná végre a világ gyógykezelni.

Ezen az úton Európa jellege belátható időn belül alapvetően megváltozik. A harmadik világ megoldatlan problémái, konfliktusai és nagy népességnövekedése az ókor végének népvándorlásaihoz hasonló helyzetet teremthet. Lehet, hogy egy új, esetleg jobb Európa születik majd így, de az is lehet, hogy utódaink élete már egészen más irányban alakul. Például egy európátlan Európában.

A kis nemzeteknek nincs esélyük arra, hogy a nagy léptékű változások hatása alól kihúzzák magukat, de annyit mindenképpen meg kell tenniük jól felfogott érdekükben, hogy sohase akarjanak úgy gondolkodni, ahogy a körülmények esetleg beszélni kényszerítik őket. A nagy nemzetek viszont bizonyosan azt remélik, hogy lélekszámuknál fogva átvészelik a globalizáció ilyen természetű hatásait.

A globalizációnak más szempontokból is igen súlyos hatásai vannak, ha az említett berlini tanácskozás tizennégy résztvevője a június 3-án kiadott közleményben szükségesnek tartotta leszögezni, hogy *a globalizáció korában is szükség van az esélyegyenlőség és a társadalmi igazságosság érvényre juttatására*. Továbbá: *„A globalizációt olyan piacgazdasági politikának kell kísérnie, amely tekintetbe veszi a kormányok szociális felelősségét.”* Idetartozik Schröder kancellár beszédéből is legalább még egy mondat: *„Nem akarjuk a piac uralmát a politika fölött, hanem a kettő erejének egyensúlyára törekszünk nemzeti és nemzetközi léptékben egyaránt.”*

Ezek mind a politikának, világunk működésének igen mély válságára utaló szavak. Lehetséges-e, hogy a liberalizmus, amely a világnak erőteljes alakítója, tervszerűen terelt minket erre az útra? Hiszen a globalizáció a liberális demokrácia kebelén született. Vagy a liberalizmus csak mértékét tévesztve, tudatlanságában tette lehetővé emberellenes erők további felszabadulását? Ez utóbbi esetben ez a tanácskozás az első lépés lenne olyan intézkedések felé, amelyek megkísérlik biztosítani a politikusok hatalmának, cselekvőképességének érdemi megtartását, ezáltal legalább a mai, tökéletlen demokrácia mechanizmusainak továbbélését?

* * *

Ha Magyarország is tipikus európai nemzetállam lenne, mint például Franciaország, vagyis megőrizhette volna (ez utóbbinál sokkalta régibb) határait, akkor maga is a világban divatos óvatossággal kezelhetné a kisebbségek kérdését, vigyázva, nehogy véletlenül elősegítse nemzetiségei önállósodását. Igaz, hogy már a XIX. század végén két hely volt Svájcon kívül még a világban (csak kettő!), ahol törvényt hoztak az országban élő nemzeti kisebbségek védelmére: Ausztriában és Magyarországon, amelyek – mint tudjuk – együtt alkották az Osztrák–Magyar Monarchiát. Ha az ember jól belegondol, okvetlenül az a gyanú ébred benne, hogy a nyugati nemzetállamok számára talán éppen ez volt az egyik fő indítóok arra, hogy az első világháború után feldarabolják ezt a birodalmat: féltek a kisebbségvédő törvények gondolatának saját országukra való átterjedésétől.

Magyarország azonban nem tipikus ország, mert a határhúzogatóknak köszönhetően a magyar nép mintegy harmada került nagyrészt olyan népek „tulajdonába", akik az évszázadok folyamán viharosabb vidékekről jöve, menedéket kerestek és találtak is a magyar királyság területén. Akik a körülményekhez képest békésen sokasodhattak és terjedhettek szét az országban, majd amikor őket tették meg az általuk lakottnál jóval nagyobb országrészek uraivá, akkor nagy igyekezettel a magyar lakosság eltüntetésére törekedtek.

Ha az arányokat vetjük egybe, ilyen mértékű büntetés talán még a németeket sem érte két vesztett világháború után sem, noha több millió emberük kényszerült szülőföldjét elhagyni a világ eddig talán egyetlen nemzetközi (a potsdami) egyezménnyel szentesített etnikai tisztogatása következtében.

Helyzetünk bennünket, magyarokat arra predesztinál, hogy leleplezzük a hagyományos nemzetállam minden esetleges liberalizmusa ellenére is erőteljesen asszimilatív jellegét. Hogy figyelmeztessünk: számos nép van a földön, amelyeknek nyelve, kultúrája – ha továbbra is makacsul megtagadjuk tőlük a kollektív önvédelem lehetőségét – hosszabb vagy rövidebb távon biztos pusztulásra van ítélve. Jövőjük ugyanazt a sorsot rejti – legalábbis a nemzetközi közösség ki nem mondott, de cselekedetei, illetve passzivitása által bizonyított szándékai szerint –, mint a suméroké, az etruszkoké vagy a mohikánoké. Az emberiségnek tudomásul kell vennie, hogy *egy valóban szabad világban minden népnek törvény által biztosított és intézményekkel alátámasztott joga kellene legyen a megmaradáshoz.*

* * *

Három magyar kormánynak kellett eddig bizonygatnia a világ (mindenekelőtt a Nyugat) előtt, hogy nem kívánja határmódosítással megmenteni a határokon túli, mind nagyobb veszélyben lévő magyar kisebbségeket. A legnehezebb helyzetben az Antall kormány volt, mert nem volt sem szocialista, sem liberális. Márpedig Európa napjainkban ezeket az irányzatokat kedveli. Nyugati nyomásra (no meg saját tévítéletei következtében) az első két kormány értelmetlen és elvtelen alapszerződéseket kötött ellenséges szomszédjai közül hárommal (a negyedik, a legrosszabb, Szerbia még hátravan), melyeknek „fénypontja" az a kijelentés, hogy Magyarország véglegesnek tekinti a köztük levő határt, továbbá semmi területi követelése nincs, és nem is lesz soha.

A fordulat után az újdonsült szólásszabadság határait megvonandó, a magyar lakosság helyzetének további romlásával párhuzamosan a Kárpát-medencén belül és kívül megindult (vagy csak kissé látványosabban folytatódott?) a megelőző agymosás: tündérmesék hangzottak el a liberális demokrácia csodáiról, a szellemiesített határok varázserejéről, a bennünket gyűlölőkkel való testvéri megbékélés erkölcsi szépségeinek politikai jelentőségéről, valamint rémmesék a gonosz nacionalista boszorkányokról, akik ragaszkodnak ahhoz, hogy boszorkányok maradjanak. Ha ez nem elég, elrettentő példákból is tanulhatunk. Észtország akkor lett igazán tárgyalópartner a Nyugat számára, amikor lemondott arról a követeléséről, hogy visszakapja a második világháború után az oroszok által elcsatolt területrészt. Az Ausztriával kapcsolatos szégyenletes felhajtással, amely nevetséges lenne, ha nem alázna meg egy népet, kétségtelenül példát igyekeznek statuálni minden más lehetséges renitenskedő számára.

Jóval az események előtt Habsburg Ottót megkérdezték egy tévéinterjúban, mi a véleménye a Haider és pártja szélsőjobboldaliságáról. Az ausztriai helyzetet kitűnően ismerő demokrata politikus elmondta, hogy Haider valóban jobboldali, de populista kijelentései alapján politikai ellenfeleinek, a szocialistáknak a propagandája kreált belőle fasisztát.[6] Ha végiggondoljuk, hogy az Európai Unió túlnyomóan szoci-

[6] 6Köztudott, hogy Jörg Haider 2008 októberében jól előkészített gyilkosság áldozata lett. A média az autóbaleset igazolására egy egész sor hazugságot terjesztett róla.

alista-szociáldemokrata, hogy Ausztriában németek laknak, és hogy az ország bojkottjának legvehemensebb és legkövetkezetesebb szorgalmazója Franciaország, mindjárt világosabban érzékelhetjük az összefüggéseket.

Mindnyájan tudjuk: a több országba szétszórt magyar nemzet regresszióban van. Egyrészt azért, mert tagjainak többsége *nem akar*, vagy úgy ítéli meg, hogy *nem tud* áldozatot hozni saját gyermekeiért. Inkább ne legyenek. Másrészt tovább folytatódik a szórványban élők beolvadása, valamint azoknak a területeknek a szórvánnyá alakítása (elvándorlásra késztetéssel és a többségi nép további betelepítésével), ahol még tömbökben élünk. Ott sem történt lényegi javulás helyzetünkben, ahol a magyar kisebbség szervezete a kormánykoalíció tagja.

Újdonsült vagy csak lehetséges nyugati *barátaink* a látszatintézkedésekkel is megelégszenek. Jónak tartják például az elfogadhatatlan szlovák nyelvtörvényt. A magyarok kormányba lépésével pedig megoldottnak tekintik a problémákat. (Vajon azért-e, mert Nyugaton hasonló helyzetben egy magára adó párt esetleg kilépne a koalícióból?)

Biztos több figyelmet szentelne nekünk a világ, ha látná, nem vagyunk annyira békeszeretők, hogy szó nélkül elviseljük pusztulásunkat. Ha érzékelné, hogy problémáink feszültségképző források, amelyek megzavarhatják a tőke tevékenységét. Meglehet, annak a népnek van a legnagyobb esélye kisebbségi sorban a megmaradásra, amelyik nem törleszkedik a többséghez, nem kerget vágyálmokat a népek barátságáról, hanem szemben áll azzal a társadalommal, amelyik a vesztét akarja. Arra azonban vigyáznia kell, hogy a szembenállás formája célszerű legyen, és ne lépje oly mértékben túl a határt (mert teljesen nem kerülheti el a kockázatot az, aki el akar érni valamit), hogy ezzel erőszakot, pusztulást idézzen magára. Nem kell barátok legyünk a többségi néppel, de legyünk korrektek egymással. A fennmaradásért harcolni kell, és azt hiszem, a legnagyobb fegyver mindig a tények hazugságokat leleplező hangos kimondása.

Az utóbbi évtizedekben rengeteg szónoklatban volt részünk a népek együttéléséről, részben jóhiszemű megtévesztettek, részben a beolvadást szorgalmazók részéről. Az a nép tud számbeli kisebbségben is egyenrangú félként élni egy másik mellett, akár ugyanazon a földön, és az tudja megőrizni magát, amelyik bár jó kapcsolatokra törekedve, de bizonyos mértékig *elkülönül* a másiktól. Ennek jogi formája csak az autonómia lehet, ami magába foglalja például a saját oktatás, a kul-

turális és az egyházi élet, az ezeket szolgáló intézmények, a saját múlt tárgyi emlékei és irattári dokumentumai fölötti teljes rendelkezést.

Teljesen világos: ha nem történik érdemi változás a kisebbségek nemzetközi jogi és politikai megítélésében, nem sok reményünk van a leszakított területeken való hosszú távú megmaradásra. Számunkra egyik világháború sem fejeződött még be. Trianon révén a Nagy Háború még ma is szedi közülünk áldozatait. Meglehet, utólag kiderülne (mert az eredmény csak utólag értelmezhető), hogy politikai szempontból téves lépés kinyilvánítani igényünket: vagy olyan nemzetközi változások történjenek, amelyek a status quo megváltoztatása nélkül is biztosítják fennmaradásunkat, vagy pedig kérjük a határok igazságos rendezését. De illúzióink nemigen lehetnek: ha nem tesszük, úgy tűnik, elpusztulunk.

A Nyugat azt szereti, ha nem okozunk komplikációt, ha belenyugszunk kétségbeejtő helyzetünkbe, ha áldozatot hozunk, magunkat áldozzuk a tetőre jutott világ „zavartalan" működéséért. Minden bizonynyal gyanakodva figyeli, hogy Orbán Viktor magyar miniszterelnök a „határrevízió nélküli nemzeti egyesülés" meghirdetéséről beszél.

Népünk érdeke (és talán másoké is), hogy valóságunk kimondásával megtörténhessen belső felszabadulásunk. Hogy szabadon merjünk szívvel is gondolkodni azon, amiben élünk. Hogy ne haladjunk gyanútlanul és önmegadóan a mind jobban kibontakozó tévinformációs társadalom felé.

(Elhangzott a Stockholmi Magyar Ökumenikus Önképzőkör tízedik nyári táborán, Tångagärde, 1997; megjelent a Hitel 1997. decemberi számában.)